

ביקור סטודיו

ביקור סטודיו אצל הציירת נטע ליבר שפר

קומת משרדים של רפת נטושה בקיבוץ עיינות משמשת את נטע ליבר שפר כחלל עבודה. שם היא מקבלת השראה מטיצ'אן וטיפים לאופנה מבלתוס

לעקוב

אלי ערמון אזולאי

03 בפברואר 2012

לאחר שעבדה במשך שנים בחללי עבודה מאולתרים עם קירות רעועים, שכרה נטע ליבר שפר סטודיו בקיבוץ שבו היא מתגוררת זה חמש שנים. מחלונה נשקף נוף יפה וחודרת דרכו תאורה טבעית, אך היא מעדיפה להתבונן בתצלומים ישנים מתקופות וממדינות שונות.

במרכז הארץ, בסמוך לנס ציונה, שוכן כפר הנוער "עיינות", וכמו בקיבוצים ומושבים רבים בישראל, ניצב בכניסה אליו מחסום עם שומר. נטע ליבר שפר, בת 40, מספרת בשמץ של גאווה על ההיסטוריה המקומית של עיינות. הכפר הוקם בתחילת שנות ה-30 על ידי ויצ"ו ומועצת הפועלות בהסתדרות העובדים הכללית על אדמות הקרן הקיימת.

"זה היה משק פועלות - נשים שלא הסתפקו בתפקיד הנשי בחברה ורצו לעשות את הפעולה החלוצית בעצמן", אומרת ליבר שפר. מאוחר יותר, נהפך המקום לבית ספר חקלאי, שגם לו ייעוד ציוני חלוצי: נהגו להפגיש בו בני נוער מקומיים עם הנוער העולה מחו"ל. כיום, בית הספר משמש כפנימייה תיכונית, ויש בו גם מסלול לתלמידי האיזור.

הבניין שבו עובדת ליבר שפר נמצא בשולי הקיבוץ ופונה לנוף מרהיב של שדות וטבע. הסטודיו עצמו ממוקם בקומה השנייה של רפת ישנה של הקיבוץ. "אלה היו המשרדים", היא מסבירה את פשר החלון המשקיף למבנה הרפת. הרפת עצמה נטושה זה שנים, היא מרוקנת מבפנים ורק הארכיטקטורה היסודית שלה נותרה בעינה.

ליבר שפר עברה עם בעלה לכפר עיינות לפני חמש שנים לאחר שהתמנה למשרת מנהל הכפר נוער. "כשהגענו לפה, היו הרבה מבנים לא מאוישים", היא אומרת. האפשרות להשכיר חלל התגלתה לה מפי המנהלת הקודמת, שבעלה נהג לצייר. על אף המרחק הקצר מתל אביב, פחות מ-20 דקות נסיעה, היא לא שקלה לשכור סטודיו בעיר. "היה לי חשוב רק שיהיה לי חלל נפרד מהבית; אני לא צריכה את תל אביב".

במקור היא מטבעון, ולפני שעברה לעיינות, ליבר שפר ובן זוגה התגוררו ב"עיר גדולה אחרת", קידרון, שם שימש לה קראוון כסטודיו במשך שנים רבות. ליבר שפר, שסיימה את לימודיה בבצלאל ב-1999, מספרת שהצליחה למכור את כל תערוכת הגמר שלה, מה שאיפשר לה לקנות את הקרוואן. למשך תקופה מסוימת הוא נהפך למוטיב חוזר בציוריה. "עכשיו היה לי ברור שאני מעוניינת במבנה שאינו ארעי, שיש לו קירות ואין לו גלגלים".

זמן מצומצם

החלל שלה אינו משופץ, אך נראה שהושקעה בו לא מעט עבודה בטרם נכנסה אליו. במרכז החלל המלבני והמאורך ניצב בעבר קיר, שאותו שברה כדי ליצור מקום עבודה רציף וגדול יותר. באופן מפתיע, דווקא המבנה של הרפת בקומה תחתיה מרשים ביותר. מבנהו מאורך, קירותיו מצופים באריחי קרמיקה לבנים ורצועת חלון מכל צד מציפה אותו באור. בהתחשב בציוריה גדולי הממדים, עולה השאלה מדוע לא בחרה במבנה הרפת על פני קומת המשרדים. "חשבתי על זה", היא אומרת, "אבל זאת היתה השקעה כספית גדולה מדי".

גודל החלל הנוכחי מכתוב את גודל הבדים שהיא עובדת עליהם. הבד הגדול ביותר הוא כמעט ברוחב החדר ובגובה התקרה. הסטודיו של ליבר שפר אינו קטן במיוחד, אך הוא צפוף ומתחיל לעלות על גדותיו, עד כדי כך שקשה להאמין שהיא נמצאת שם רק חמש שנים. במדף גבוה מימין מונחים פסלונים מעיסת נייר, שיצרה לשעשוע בעבר. מולם, בקצה השני של החדר, מוצבים בשורה בקבוקי זכוכית, פסלים,

אגרטלים ושאר חפצים שמשמשים את הסטודנטים שלומדים אצלה לייצר סביבת טבע דומם.

היא מקפידה להגיע לסטודיו מדי יום, פרט לימים שהיא מלמדת. "הזמן שלי נורא מצומצם. היום מתחיל ונגמר מהר, וחייבים לנצל כל שעה. תחושת קוצר הזמן בחיים מלווה אותי כבר מגיל 18", היא אומרת. לפעמים היא מגיעה לסטודיו בלילות, ולדבריה, הסביבה הנשקפת מבחוץ מרהיבה: "הלילה קטיפתי, האנטנות של יבנה דומות לשדה חלליות המנוקד כולו באדום". באופן כללי, היא מעידה על עצמה כאשת לילה. "אם זה היה תלוי בי, החיים היו מתנהלים בלילה; אין כמו השקט של הלילה.

בלתוס הסטייליסט

עשרות בדים ענקיים, כמו גם קטנטנים, אסופים לערימות בפינות שונות בחדר ומסודרים כך שמזוויות מסוימות מבצבץ אפשר להבחין בדימוי כלשהו מתוכם: פיסת נוף או דמות. ספריית ספרי אמנות עמוסה ועשירה באמנים הקלאסיים מלאומים שונים, שאתם היא מתייעצת לגבי פתרונות ציוריים. "נכון לעכשיו אני פונה לאמנים שהם קצת תיאטרליים, שיש בציורים שלהם התרחשויות בעומק הבמה, כי אני מרגישה שיש לי בעיה עם חזית הבמה, עם פתח הציור שלי".

היא מוצאת מענה אצל טיציאן, קורבה ובלתוס. "הוא המנטור שלי", היא אומרת על בלתוס, "הוא היה סוטה רציני. אני גם מתייעצת אתו על אופנה. הוא מת לפני כעשר שנים, חי מעל גיל 90 ובניגוד לציירים אחרים ששמרו על הדימוי של העני בעליית הגג, הוא היה עשיר מפונק שחי בטירה בשווייץ עם אמא שמסתובבת עם כל שועי עולם", היא אומרת וצוחקת. היא מציגה את אחד מציוריה שבו נראית חבורת נערות מתגודדות בקבוצה. "הבנות האלה לבושות על פי צו האופנה של בלתוס. הוא הסטייליסט שלי".

במקביל ללימודיה בבצלאל, ליבר שפר נרשמה ללימודים בבית הספר של ישראל הרשברג, והיתה במחזור הראשון שבו למדו גם דוד ניפו, ארם גרשוני, נעמי בריקמן ואחרים. "היה לי פיצול אישיות. ממש כך. אבל אפשר לומר שהלימודים המקבילים גם שמרו עלי משני המוסדות:

לא ללכת יותר מדי עם בית המדרש של לארי אברמסון וגם לא עם זה של ישראל הרשברג". בהתאם לכך, כבר משלב מוקדם שילבה ציור מהתבוננות שלא היה אהוד בבצלאל, יחד עם ציור המתבסס על צילום שהיה בגדר איסור מוחלט אצל הרשברג.

כיום היא מודה שהיא פחות מציירת מהתבוננות. "הצילום מאפשר לי לא להיות כאן ועכשיו, ואני מעדיפה את זה. הציור הריאליסטי, שבו את מסדרת לחם ודגים, מצריך ממך להישאר ב'כאן ועכשיו'. אני תמיד רציתי להיות בזמנים ובמקומות אחרים. אם אני רוצה להיות באירופה בזמן מלחמת העולם השנייה, הצילום הוא הדרך היחידה שלי. יש לי עניין היסטורי רב וזה לא הולך יד ביד עם ציור מהתבוננות".

בהדרגה, החלה לשחרר גם את הצילום, ולהשתמש בו כנקודת מוצא בלי לשמור לו נאמנות מוחלטת, בערבבה בציור גם פרגמנטים ממקורות אחרים, ואף מהדמיון. "פעם הייתי נאמנה לצילומים, הרגשתי שאני מצילה דימויים מהשכחה, היום אני נוטה יותר לעבוד לפי קולאז' ולהיות קצת פחות היסטוריונית ויותר פסיכולוגית; לחפש עניינים נפשיים יותר". *

לא אוהבת פתרונות

מיקום: קיבוץ עיינות

זמן: 5 שנים

גודל: 45 מ"ר

"השלב של עיבוד הצבעוניות והקומפוזיציות חיוני בשלב העבודה, גם אם אני עובדת ביחס לצילום, אומרת ליבר שפר, "אך לצד ה'איך', מאוד חשוב לי ה'מה'. יש לי צורך לספר סיפור, ואני גם ניזונה מספרות". לעתים, היא אומרת, היא מזמינה לסטודיו אנשים, מתקינה רקעים, מציבה ומביימת את הדמויות ומייצרת לה מעין תאטרון שאותו היא מציירת. "הסיפורים צריכים להיות לא פתירים; אני צריכה שיישאר בהם איזשהו מיסתורין, אני אוהבת כשאין לי תשובות".

אמנות

נטע ליבר שפר: "אנחנו לוקחים את הציונות כמובנת מאליה, כאילו אין דרך אחרת"

דרך סמלים, דמויות ורעיונות אלטרנטיביים שנדחקו לשוליים, בוחנת האמנית נטע ליבר שפר למה החברה הישראלית תקועה ב"ביחד ננצח"

נטע ליבר שפר. "הייתי צריכה להתאהב בהם ובסיפור שלהם" צילום: הדס פרוש

לעקוב

אופיר חובב

08 ביולי 2024

מחלונות הסטודיו של האמנית נטע ליבר שפר נשקפים מגדלי דירות רבי עוצמה. קומות על קומות של דירות קונכייתיות נערמות זו על זו. צבען האפור מתערבב בתכלת העכור של השמים. לולא היו נבלמות בידי עגורנים צהובים ותאבי שליטה, בוודאי היו פולשות אל האינסוף. ליבר שפר אדישה כלפי הנוף האורבני. על הרצפה בחלל הסטודיו מוטלים גילי בד ענקיים, ואת הקירות מכסה פרויקט חדש שהיא עובדת עליו — קולאז' מפורט של דמויות היסטוריות, סמלים ציוניים, אלים כנענים ופרנסיס אמנותיים, לצד שקיות זבל, כדי חרס, בקבוקי פלסטיק, כיסאות כתר וכוסות חד פעמיות. כל אלה, גדולי ממדים ובלתי מנוצחים, עולים בערבוביה דווקא מתוך תעלת ביוב. יש ביניהם כמה פרצופים מוכרים: בנימין זאב הרצל, הסופרת ז'קלין כהנוב ואלכסנדר מוקדון — אולם הם לא לגמרי נראים כמו עצמם, לא לגמרי נמצאים במקום שלהם.

ליבר שפר, בת 52, זכתה בשנה שעברה בפרס שיף המוענק לאמן ישראלי העוסק באמנות ריאליסטית ופיגורטיבית, על מיצבי רישום ענקיים בפחם. היא צוחקת על הזיהוי שלה כציירת ריאליסטית. היא אכן מציירת דמויות היסטוריות אמיתיות וגם דמויות מתוך האלבום המשפחתי שלה, אולם נוצרת בעבודותיה אשליה דחוסה של מקום וזמן. "אני לא מאוד קלאסית בתוך הז'אנר הקלאסי הזה של ציור ריאליסטי", היא אומרת. "אני אמנם מציירת דברים כהווייתם, כביכול, מהתבוננות בהם או מהתבוננות בתצלומים שלהם, אבל אני קצת בת חורגת של הדבר הזה. אני משתמשת בריאליזם כדי לעשות הזרה לכל מיני דברים, להרחיק אותם ולעבד אותם באופן שיאפשר להתבונן בהם מהצד".

נטע ליבר שפר, "ברית שלום", 2022 צילום: אבי אמסלם

רבים מהמוטיבים המפוחמים שעל הקירות, אותם ליבר שפר מכנה בחיבה "שיירים, מין חירייה כזאת של ההיסטוריה", הולכים איתה כברת דרך וחלקם מופיעים בתערוכת היחיד "על תקוות וחלופות אחרות", שהיא מציגה כעת במוזיאון תל אביב ואוצרת ענת דנון סיון. החלל המוזיאלי הגדול מאכלס רישומי פחם גדולי ממדים של מפת עולם המציינת הצעות חלופיות למימוש חזון המדינה הציונית ושל סירות רפאים השטות במרחב ריק. בתוך הסירות אפשר לזהות סמלים, דמויות ורעיונות אלטרנטיביים מן העבר הציוני, שנדחקו לשוליים וחדלו מלהתקיים.

ליבר שפר מציירת, למשל, את החזון האוטופי של הרצל למדינת היהודים, את הצעת ההגשה של תנועת הכנענים, שהציעה לחזור אל "העבריות הקדומה" ולהתחבר למרחב המקומי; את הגלות כאידיאולוגיה בחזונו של ארגון הבונד, שגרס כי "כל מקום בו אנו חיים הוא ארצנו" וכי עלינו להיטמע בו, ואת הבחינה של הקשר בין יהדות, מזרחיות וערביות.

נטע ליבר שפר, "אלטנוילנד", 2023 צילום: אבי אמסלם

למעשה, בעבודתה ליבר שפר רוצה לברר מה היה קורה אילו ההיסטוריה היתה בוחרת נתיבים אחרים של קיום יהודי. "המניע הוא לא רק דיבור על ההיסטוריה, אלא בראש ובראשונה דווקא דיבור על מה שאיננו", אומרת ליבר שפר. "דיבור על ההיעדר הוא לרוב מעניין הרבה יותר מאשר דיבור על הנוכח. דרך מה שהיה בעבר אפשר להצביע על מקומות חלולים בזמן הנוכחי, על מקומות שבהם נפער ריק. ניסיתי להחזיר לחיים דברים שהתקיימו ברמות חלקיות. זה כמובן מעלה כל מיני שאלות כמו מה זו התממשות ומה נחשב לאירוע שקרה באמת? כלומר, אם משהו קרה לזמן קצר, אבל מיד אחר כך נהרס — האם הוא בכלל קרה? ובאיזו מידה הוא התממש?"

הסטודיו של נטע ליבר שפר. ערבובייה מתוך תעלת ביוב צילום: הדס פרוש

העיר שלא התקיימה

שאלת ההיעדר לא נוכחת בתערוכה רק ברמה הפילוסופית, אלא שהיא ממש התגלמה בפרקטיקה האמנותית. ליבר שפר, שבדרך כלל מציירת מהתבוננות, נתקלה בקשיים כבר בהתחלה — עם דברים שרצתה לצייר, אבל לא היה להם שום תיעוד. "ההיסטוריה הציונית בעצם לא רוויה בדימויים", אומרת ליבר שפר. "אנחנו חזקים יותר בטקסטים ופחות בתצלומים או ציורים, אז הייתי צריכה לשלוף דברים מתהום הנשייה. הייתי צריכה גם לברוא חלק מהדברים, משום שלעתים קרובות היו פערים גדולים בין הזיכרון לבין הזיכרון הוויזואלי. היו הרבה דברים שרציתי לצייר, אבל לא מצאתי להם שום רפרנס".

בסירה "אלטנוילנד", למשל, ביקשה ליבר שפר לצייר את חזונו של הרצל, כפי שביטא אותו בספרו "אלטנוילנד" מ-1902. במרכז הסירה ניצב שולחן הכתיבה של הרצל, שאותו שיחזרה ליבר שפר מתוך תצלום היסטורי של הרצל ואמו. מאחוריו נראית מעין עיר רנסנסית סימטרית וריקה מאדם, המורכבת ממבנים כמו בית הספר אליאנס לתורה ומלאכה, גימנסיה הרצליה, בית היתומות טליתא קומי, ארמון יריד המזרח וקולנוע מאי — הראינוע הראשון של חיפה. וכמו קולנוע מאי, גם מהמבנים האחרים לא נותר זכר. למרות הדקדוק בפרטי הרישום, "העיר הזו עשויה ממבנים שכבר לא קיימים. היא מעולם לא התקיימה והיא גם לא תוכל להתקיים".

נטע ליבר שפר, "סירת נביאי השקר (פרט)", 2023 צילום: אבי אמסלם

הסירה "יהודים ערבים" מייצגת את האפשרות לביטול החיץ שהציונות ביקשה לקבע בין יהודים לערבים. בין הדמויות היהודיות דוברות הערבית יוסף אליהו שלוש, ד"ר נסים מלול, שמעון בלס, אלבר ממי — ואישה אחת בולטת במיוחד היושבת בגבה לצופה. זוהי אסתר מויאל שנולדה ב-1874 בביירות. אף שקורות החיים שלה מרשימים למדי וכוללים ציוני דרך כמו ניהול בית ספר לבנות מוסלמיות בביירות, ייסוד העיתון אלעאילה ("המשפחה") לזכויות האישה המזרחית, הקמת כתב העת "קול העות'מניות", תרגום מחזות צרפתיים לערבית והוצאת ספר על אמיל זולא, ליבר שפר לא הצליחה למצוא אף תמונה שלה.

על אחד מקירות הסטודיו שלה תלויות סקיצות קטנות ראשונות של ליבר שפר ערכה לפרויקט. דמותה של מויאל נראית באחת מהן, כשהיא מישירה מבט אל הצופה. "בדף הוויקיפדיה שלה מופיעה התמונה הזו, אבל כשחפרתי עמוק יותר התברר שזו בכלל ז'קלין כהנוב", מספרת ליבר שפר. "בחרתי לצייר אותה מהגב כי זה היה נראה לי כמו הפתרון הראוי לזה שלא היה לי מושג איך היא נראית. במקביל גם נורא נדלקתי עליה ולא רציתי לוותר".

נטע ליבר שפר, "דם חדש", 2022 צילום: אבי אמסלם

איך באמת ליהקת את הדמויות לתערוכה?

"נראה לי שהקריטריון הראשון היה שהם ירגשו אותי. הייתי צריכה טיפה להתאהב בהם ובסיפור שלהם. הרי לאורך ההיסטוריה היו לא מעט מתנגדים לציונות ההגמונית. הם היו צריכים לסקרן אותי — או באיך שהם נראים, או במה שהם אומרים, או שתהיה להם איזו אישיות מיוחדת שתדבר ללבי. לא רציתי לעשות קריקטורות כאלה של, נניח, 'נשים מעוררות השראה', אלא לצייר כאלה שבאמת פעלו למען נשים אחרות, כאלה שבאמת הנהיגו באיזשהו אופן. הקריטריון השני היה שיתאימו לרעיון של הסירה, שיוסיפו נופך משלהן לנרטיב שלה. העמדתי את עצמי מול בית משפט דימוי של היסטוריונים, שאמרו לי 'למה עשית את זה?' או: 'למה לא בחרת בהוא?' יש אנשים שחוקרים

את הדברים האלה חיים שלמים, ופתאום הגעתי אני עם הסירות שלי ואומרת — הסירה הזו תייצג את 'היהודים הערבים', כאילו באיזו זכות?"

זה רעיון די מגלומני, אבל גם הציונות היתה כזו.

"כן. התערוכה הזו נעשתה מתוך הרצון לתחח את האדמה, לפעור בה סדקים. לנסות, דרך העבר, להבקיע אפשרויות של אור ושל דיבור. לא של פיתרונות, אלא של מחשבות. שמעתי פעם הרצאה של פרופ' הלל כהן, שאמר שההיסטוריה היא מעין מזווה גדול כזה, שכל היסטוריון בוחר מתוכו את הדברים שהוא צריך בשביל התבשיל הרעיוני שלו, אז ניסיתי להנכיח את קיומו של המזווה הזה, להגיד 'אוקיי, הלכנו על האופציה הזו, אבל היו גם אופציות אחרות'."

עיוורון מוחלט

הרעיון לתערוכה התגבש אצל ליבר שפר במהלך תקופת הקורונה. היא סיימה להציג אז כמה פרויקטים גדולים, ביניהם התערוכה "שדים מרוסנים למחצה" שאצרה רות הררי בגלריה דנה בקיבוץ יד מרדכי ב-2018, שם היא שיחזרה את הקליניקה המיתולוגית של זיגמונד פרויד רגע לפני בריחתו מווינה ללונדון בשל רדיפת הנאצים בשנת 1938. הקליניקה, שנוצרה בתוך חלל גלריה בעל זיכרונות ומטען משלו, שוחזרה בדקדקנות ובגוונים מונוכרומטיים. לאחר מכן הציגה בבית האמנים בירושלים את התערוכה "ו' קצוות", שאצרה שלומית ברור, בה הציגה מפת עולם קרועה משובשת שמילאה את החלל.

"אני אמנם מציירת דברים כהווייתם, כביכול, מהתבוננות בהם או מהתבוננות בתצלומים שלהם, אבל אני קצת בת חורגת של הדבר הזה. אני משתמשת בריאליזם כדי לעשות הזרה"

"הדברים שציירתי בהתחלה היו רגעים שרציתי להחיות מתוך אלבומים אישיים, ואז זה זז והתרחב לאלבומים גלובליים יותר", אומרת ליבר שפר. "על תקוות וחלופות אחרות" מבטאת את החריגה

מהאלבום המשפחתי ואת ההתכווצות של האלבום הגלובלי. היא התייצבה על הלאומיות וסימנה את הציונות כקורבן. "במהלך אחת הנסיעות שלי באוטו יצא לי לחשוב על הטירוף הזה, המהירות הזו, השטף הזה שאנחנו נוסעים בו באיזה מין עיוורון מוחלט", מספרת ליבר שפר. "אנחנו מטיסים את המכונית במהירות, ולא עוצרים כדי לחשוב או כדי להסתכל על הצדדים. לא מחפשים מסלולים חלופיים. אנחנו לא מאותתים ולא מתדלקים ולא כלום. דוהרים קדימה. לא מצליחים לעצור. לא מצליחים לדמיין ירידה מהאוטוסטרדה הזאת. יכול להיות שעוד רגע נתנגש בקיר, אבל אנחנו פשוט לא מסוגלים ללחוץ על הברקס.

"חשבתי שהכביש הזה, שאנחנו נוסעים בו בכזה טירוף, הוא אולי הציונות. הדבר הזה, בצורתו הנוכחית, זה הדבר היחיד שאנחנו מכירים. אנחנו לוקחים את זה כמובן מאליו, כאילו אין ולא היתה מעולם דרך אחרת. ואז התחילה מין פנטזיה כזאת, של לקלף את כביש הבטון הזה ולחשוב אילו שבילי עפר היו פה לפני שהכביש הזה נסלל בגסות כזו? זה היה רגע שבו התחדד לי סיפור המסגרת של התערוכה הזו. הבנתי שאני הולכת להסתובב בשבילי העפר מאמצע המאה ה-19 ועד 1948".

נטע ליבר שפר, "הכנענים", 2022 צילום: אבי אמסלם

יש מצב שמאז די נתקענו בפקקים.

"כן, או שלחילופין אנחנו ממשיכים לדהור בנסיעה מופרעת, ועוד רגע נתנגש במשהו שיכריח את הנסיעה הזו להיפסק. כולנו מדברים בשפה אחת: 'ביחד ננצח', 'משואה לתקומה', או כל מיני סיסמאות כאלה. במקרה הטוב, אנחנו אולי מדברים בשתי שפות, של או ככה או ככה — אין גווני ביניים ואין אמצע ואין ריבודים. זה אולי דומה קצת לאדם דמנטי, ששוכח את העבר שלו ויכול לספר לעצמו רק סיפור אחד, שהוא סיפור חייו הבלעדי. ואז הוא חוזר על אותו סיפור עוד פעם ועוד פעם ועוד פעם. אני תוהה מה קורה לחברה ששוכחת את עברה, את העבר המרובד שלה. מה קורה לחברה שיודעת לשחזר רק את אותו סיפור כל הזמן?

"אני רוצה, באיזשהו מובן, קצת לטלטל ולהחזיר לאיזה מקום של זיכרון עשיר. הרי היו פעם המון אפשרויות ודעות, המון הוגים ומחשבות, המון רצונות והמון כיוונים. חלקם הושתקו בכוח, וחלקם הושתקו מסיבות כאלה ואחרות — ובסופו של דבר הכל התכנס למשהו אחד, אבל המקום הזה היה יכול לבנות את עצמו על בסיס הרבה סיפורים. זה קריטי בעיני לראות ולהבין שיש יותר מדרך אחת שהיא הדרך האפשרית הבלעדית".

נטע ליבר שפר, "גלות מטפזית", 2022 צילום: אבי אמסלם

**אני מניחה שלא ידעת שזה יהיה המועד שבו תוצג התערוכה,
אבל זה די אקטואלי לדבר עכשיו על חלופות אחרות, כשאנחנו
באיזה מין ניסוח מחודש של המקום הזה.**

"זאת אומרת שאולי יש עדיין שבילים — וגם אותם אנחנו יכולים לפספס, ואני חושבת שאנחנו אכן מפספסים אותם עם כל יום שעובר. 7 באוקטובר היה יום נורא ואיום, הדבר הגרוע ביותר שעברנו כעם, אבל מאז כל יום הולך ונעשה גרוע יותר ויותר מהיום שקדם לו כי החטופים לא חוזרים, וכי אנחנו מאבדים את הילדים שלנו וכי אנחנו הולכים ומאבדים כל אחיזה במציאות".

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר | רכשו מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל

© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ

ערן רולניק | ראיונות | 10/01/2019

"ניסיון השכפול שלך הוא הפרויד שלך"

"הרושם הראשוני מהמפגש שלי עם פיסה מהעבודה אצלך בסטודיו היה שביומרה ובתמימות שבצעד שעשית יש משהו נועז. הלכת לבקר את פרויד בדמיוןך וחזרת משם עם המרחב הזה, שבו הוא חי וכתב חמישים שנה ויותר", ערן רולניק ונטע ליבר שפר בשיחה על התערוכה "שדים מרוסנים למחצה" בגלריה דנה ביד מרדכי

 SHARE

שיתוף 85

פוסט

פרט מתוך "שדים מרוסנים למחצה", נטע ליבר שפר, גלריה דנה ביד מרדכי, 2018 צילום: אבי אמסלם

באוקטובר השנה נפתחה תערוכת יחיד של נטע ליבר-שפר ב"דנה גלריה לאמנות" שבקיבוץ יד מרדכי ושמה "שדים מרוסנים למחצה".

קירות הגלריה, אשר שימשה בעברה כמאפיית הקיבוץ ולאחר מכן

כמתפרה, כוסו בגיליונות נייר גדולים. על גבי גיליונות אלה רשמה ליבר שפר ברישום פחם צפוף ואינטנסיבי את הקליניקה שברחוב ברגאסה 19 בוינה, בה חי ופעל כחמישים שנה הפסיכואנליטיקאי זיגמונד פרויד. קליניקת הנייר, שאורכה הכולל כ-27 מטרים, הורכבה מרישומים של קטעים מתוך צילומיו של אדמונד אנגלמן, צלם שהוזמן על ידי פרויד לתעד את הבית והקליניקה. צילומים אלו נעשו בשנת 1938, זמן קצר לפני שפרויד נאלץ לעקור ללונדון מאימת הנאצים, ואוגדו בספר שהתגלגל לידיה של ליבר שפר.

ד"ר ערן רולניק, פסיכואנליטיקאי, פסיכיאטר, היסטוריון, עורך ומתרגם של חיבורי פרויד, משוחח עם ליבר שפר על התערוכה.

רולניק: כשהזמנת אותי לסטודיו שלך ציפיתי לראות את הקליניקה שאני מכיר מביקורי התכופים בוינה. אני רואה כאן משהו אחר שהוא קצת מוכר וקצת זר.

ל.ש: אתה צודק, זו לא הקליניקה של פרויד בוינה. זה חלל שקיים רק בדמיון אף על פי שהוא מתחקה אחר חלל קונקרטי.

רולניק: שמתי לב שלהרבה אנשים, יש נטייה לגרור את פרויד אליהם למאורה, להתבודד איתו. להבין אותו בפרטיות. להתמודד לבד עם הטקסטים שלו. זה מאפיין לא רק אנשים שעוסקים בתחום הנפש. ניסיון השכפול שלך הוא הפרויד שלך.

ל.ש: זה נכון, אבל בניסיון השכפול שלי ריתק אותי לא רק האיש, אלא, בין היתר, חקירת המקום עצמו וכיצד ניתן לגשת אל מקום שאבד בחלל ובזמן. מרחב שהיסטורית, אך לא רעיונית, הפסיק להתקיים.

אני חושבת שההתייחסות שלי לצילומיו של אנגלמן היא כאל שברים של כד יפהפה שרציתי לאחות. הפיתוי היה בראש ובראשונה להעמיק, להתבונן בהם, ואז לנסות להרכיבם בחלל בצורה משכנעת, גם אם משובשת.

רולניק: את אומרת לי שאת קצת נוסטלגית ביחס למקומות שהיו ואינם עוד? לא בטוח. אם היית נוסטלגית היית נוסעת לוינה ומחפשת משהו בדירה הזו שאפשר להתגעגע אליו. אבל את יודעת כנראה שמה שאת מחפשת לא נמצא שם בוינה אלא אצלך בראש. את מבינה שהכוח של הדירה ההיא בברגאסה 19, שאנגלמן ניסה כל כך להנציח בעבודות הצילום הריאליסטיות שלו, עברה לגור אצלך בראש ואז, כמו בחלום, עברה הצפנה, דחיסה ומחיקה. לפעמים אני חושב שרעיון ההגירה

והגלות הוא כל כך ייסודי בפסיכואנליזה, עד שזו הייתה רק שאלה של זמן עד שפרויד יצטרך לחוות על בשרו הגירה קונקרטיית.

ל.ש: ממש כך. מלבד החיבור של הצילומים המקוטעים, יצרתי גם לא מעט שיבושים. לדוגמא, גרם חדר המדרגות נכנס לתוך החלל הביתי ופיצל אותו לעולמות של מעלה ומטה. חלונות ודלתות מרובים נבחרו כפריימים מייצגים ופתחו פתחים ופערים, גם אם אחדים מהם נותרו סגורים. קירות הוסרו. תמונות דוללו מן הקירות. פסלונים אחדים הוזזו ממיקומם ההיסטורי בזמן שאחרים נמחקו לחלוטין. על מדפי הספרייה הונח תצלום ש"הענקתי" לפרויד. באותו אופן נשתל ספר בספרייה, הדן בעצמה נשית. הספר לא מזוהה ומרומז רק על ידי כריכתו. זו יצירה מחדש המשתמשת ברכיבים קיימים ומומצאים על מנת להרכיב מהם מעטפת חובקת של ערש ההתבוננות הפנימית. מעטפת המקימה מחדש, מאפר, את וינה של 1938 כפי שציירתי אותה בדמיוני.

מראה הצבה מתוך "שדים מרוסנים למחצה", נטע ליבר שפר, גלריה דנה ביד מרדכי, 2018, צילום: אבי אמסלם

רולניק: הרושם הראשוני מהמפגש שלי עם פיסה מהעבודה אצלך בסטודיו היה שביומרה ובתמימות שבצעד שעשית יש משהו נועז. הלכת לבקר את פרויד בדמיוןך וחזרת משם עם המרחב הזה, שבו הוא חי וכתב

חמישים שנה ויותר. במעשה השכפול שלך, בהעתקה לנייר ובשינוע שלו לחלל תצוגה אחר, לכדת ייצוג נפשי. תפסת משהו לא מהאיש עצמו אלא מהגותו, מהסוגיות שהאיש הזה עסק בהן. לא סתם ציירת חדר של "אדם גדול" אלא ניסית לייצג משהו שהאיש הזה ניסה לייצג כל חייו: אובייקט פנימי או, כפי שאני מעדיף לקרוא לזה: "אובייקט פסיכואנליטי".

על פי רוב כשמבקרים בביתו של צייר או פסל, למשל בבית של גתה בווימאר, רואים קשר מובהק בין הבית לבין הפרסונה וגוף היצירה. עבורי, למרות היכרותי העמוקה עם האיש, כל החפצים בבית פרויד אינם מהותיים להבנת האדם הזה. אצל פרויד הרגשתי שהחפצים, אפילו ספריו, הם משניים. שהאיש למעשה חי בראש שלו יותר מבכל מקום אחר. מבחינתי המרחב הקונקרטי שבו פעל, הדירה, הוא לא דבר מעורר השראה. שלא לציטוט אומר שאפילו אוסף הפסלונים והעניין בעתיקות שאנחנו כל הזמן מנסים לקשור לפסיכואנליזה, להבין מה משך אותו לעתיקות, לתקופות הקדמוניות, אפילו זה לא לגמרי משכנע אותי שחפציו חשובים. היסטורית זה כמובן נכון שהאיש מאוד אהב תרבויות עתיקות ואסף בשקיקה כל מה שנקשר בהן, אבל זה קצת מודבק על הביוגרפיה שלו. מובן שהוא אהב ארכיאולוגיה ואפילו אמר שהוא קרא יותר ספרי ארכיאולוגיה מפסיכולוגיה, אבל עדיין מדובר בפסיכולוג ולא בארכיאולוג או אספן. הפסלים לא עוזרים לי להבין אותו, ולפעמים אני חווה אותם כסוג של גניבת דעת. ואילו המעשה שלך שלק מתוך המרחב הפרוידיאני משהו נורא חשוב, הרבה יותר חשוב מהפריטים שבחדר. העבודה שלך עוסקת בסוגיית הייצוג הנפשי.

ל.ש: למה אתה מתכוון?

רולניק: ההברקות בעבודה הם השיבושים, השיבוטים, ההפרעות, המשטחים הלבנים והתמונה שאת נותנת לפרויד "במתנה", דוגמת הציור שלך ששתלת בין חפציו. כי הרי זה גורלו של הייצוג הנפשי: הוא תמיד יציר כלאיים, חציו נמצא וחציו מומצא. האובייקט הפנימי הוא תוצר של אינספור ניסיונות לשמור על משהו שלא יאבד על ידי הפנמתו ועל ידי זכירה שלו, אבל הפרדוקס הוא שככל שמנגנון ההדחקה והסילוף אינטנסיבי יותר, כוחו של האובייקט האבוד ונוכחותו בעולם הפנימי רק מתעצמים.

עכשיו אני אגזים קצת: לאנשים לא באמת הייתה נפש לפני פרויד. מובן שחשבו על זה המון שנים לפני כן והמרחב הפנימי לא התחיל עם פרויד. לא בפילוסופיה ולא בספרות ולא באומנות. אבל לראות את העולם

הפנימי הלא-מודע כדבר קיים, כמרחב, כחדר שיש בו חפצים שמקיימים ביניהם יחסים, כמרחב של "אבידות ומציאות" שמכיל דברים שלא חשבנו מעולם שהנחנו שם והנה, בכל זאת הם נמצאים שם – את המילים והמחשבות שבאמצעותן נתייחס ברצינות למרחב כזה – קיבלנו מפרויד. כל דיאלוג משמעותי של אדם עם עצמו עובר לדעתי דרך החדר של פרויד. כל חלום שלנו, כל סטייה שלנו, כל פנטזיה, מסופרת במאה ועשרים השנים האחרונות לפרויד, בחדר הזה שאותו את מנסה להעביר מוינה לכל מיני מקומות חדשים. בין אם אנחנו אוהבים לעבור בחדר הזה או לא אוהבים לעבור בו, אוהבים לשבור שם את הרהיטים או רוצים לקחת אותם הביתה, כל זה לא משנה. מה שמשנה הוא שאנחנו עוברים בחדר הזה.

מראה הצבה מתוך "שדים מרוסנים למחצה", נטע ליבר שפר, גלריה דנה ביד מרדכי, 2018,

צילום: אבי אמסלם

ל.ש: זו נקודה מרתקת. אולי בהקשר של החלל הנפשי והרעיוני שמקבל ייצוג ארכיטקטוני, ניתן להגיד שהבית הוא בעצם הרחבה של גוף. פעם שמעתי הרצאה של רן שחורי שטען שהבגד הוא המבנה הראשון שהאדם בנה. ההרחבה הראשונה של הגוף היא מקום מסתור.

רולניק: הבית הוא דימוי מתעתע והפסיכואנליזה הפרוידיאנית הייתה הראשונה לזהות את זה. בית הוא הגנה ראשונה אך גם הגהנום הראשון. הגבולות שתוחמים אותנו לאו דווקא מגנים אלא כולאים את הנפש. מייצרים קלסטרופוביה. לעיתים הכניסה לבית מאיימת יותר מהשהייה בחוץ, מאחר והבית לא רק שומר עלינו ממה שנמצא מחוצה לו אלא כולא אותנו עם האיומים שנמצאים בתוכו. אגב, אם עורכים בחינה היסטורית, רואים שהפסיכואנליטיקאים הראשונים לא היו כל כך אנשי בית. הם היו נוודים עוד לפני היטלר. המתח באנליזה הוא בין כמיהה לשורשים, למוכר ולביתי לבין רצון להיות בכל מקום ובשום מקום ולהיות בלי בית ובלי שורשים ולהרגיש שלא באתי משום מקום, שבראתי את עצמי כפי שאני רוצה. הפנטזיות של הבריאה העצמית מניעות אנשים לא פחות מאשר הכמיהה לביתיות.

ל.ש: אולי זה לא ממש קשור אבל קראתי מאמר שמספר על הקשר שרואה בולאס בין הארכיטקטורה לעולם הפסיכואנליזה. איך להשקפתו העולמות הללו דנים בסוגיות סימבוליות של חיים ומוות. ובאמת, כשיצרתי את חלל החדר של פרויד, החלל העשיר והעמוס הזה, רציתי שתהיה בתוכו גם תחושה מוזרה של שקט. שקט שדומה לתחושה של שיטוט בתוך קבר מצרי.

זה מפתיע אותי שדברת קודם על תחושה של חוסר הלימה בין פרויד לבין ביתו כי התחושה שלי הייתה שהבית הזה בברגאסה 19 הוא חלון ראוות. פרויד לחלוטין הציג את עצמו דרך הבית. כל הויטריות העמוסות שלו מתפקדות כחלונות ראוות. מבחינתי, הן מייצגות את סקרנותו הבלתי נלאית ואולי גם את תאוות הכיבוש שלו.

רולניק: האמת היא שכל סיפור הבית הזה מתחיל עם שרקו, הנוירולוג הצרפתי הדגול שפרויד השתלם אצלו בפריז. שרקו גר במן ארמון פלאות מלא בחפצים ופרויד, במכתביו, מעיד על עצמו שגם הוא רוצה שיהיה לו פעם בית כזה. אבל, וכאן פרויד ממש שונה משרקו, אצלו העתיקות מוצגות רק בשני חדרי העבודה, ולא בשום מקום אחר בדירה. הן כלי

העבודה שלו כשהוא מקשיב למטופלים. פרויד הוא אספן שגורר את הדברים שלו לחלל הפרטי ביותר שלו ולא מציג אותם לראווה במקום יותר ציבורי. אין להם משמעות עבורו מעבר לחדר העבודה.

ל.ש: אבל זה המקום שהוא שהה בו הכי הרבה פיזית. וגם נפשית. אני סבורה שחדר הטיפולים שלו הוא הבמה הראשית והבית עצמו קצת נסוג לאחור. זה המקום שבו מתרחשת הדרמה הגדולה של חייו.

אחד הדברים שעוררו בי התפעלות הוא האופן שבו כל פלאי העולם וחמודותיו מאורגנים בחדר ההוא בווינה. שיש תחושה שהכל בהישג יד. יוון, רומא, מצרים. מיתוסים מכוננים מעברה של האנושות מאוכסנים בבטחה. אפילו שושלת טאנג, אם אינני טועה. יש כזו תחושה של אדנות ובעלות רגע לפני שהכל קורס.

רולניק: אני לא בטוח שלפרויד היה את הביטחון שאת מפרשת מתוך התבוננות בחפציו ובאוספיו. ביתו לא יוצא דופן לתקופתו. העולם אומנם נראה די קטן מוינה האימפריאלית אבל פרויד הוא גיאוגרף של הנפש ולכן הוא לא מדבר או כותב כאילו שהכל מונח בכפו. הוא מסיים את "פירוש החלום" במילים: "אנחנו חייבים אם כן לפלס את דרכנו אל עבר האפלה". זה לא משפט של מי שכבר כבש כל טריטוריה.

ל.ש. זה אכן משפט נפלא. ואגב אפלה, חשבתי שנדבר גם על עניין הצילומים. הפרגמנטים הקטועים מהם יצרתי את השלם כביכול. מעין איים של 'אמת' שמצטרפים יחדיו, חלק לחלק, כשבמקומות החיבור, בתפרים, יש לי אפשרות ליצור אי אמיתויות. שם יכולה לצוף אי הוודאות ואפילו השקרים.

רולניק: הצילום מסתיר את היותו פרשנות. לכאורה זה צילום נטול פרשנות.

ל.ש: אתה לא חושב שאנגלמן עושה את עבודתו כפקיד? הרי הוא נאמן וחרוץ כצלם משטרה.

רולניק: הוא חלק מתוך סיפור גדול. קוראים לו "בוא מהר" לפני שמפרקים את התפאורה הזו. הוא מצויד בבהילות של השעה ובחומרת הרגע המפרק. הרגע לפני שבוזזים/הורסים/אורזים במקרה הטוב. פרויד הרי כותב באחד המכתבים: "כל היוונים, הפרסים והמצרים הגיעו בשלום".

לכן, בעוד שהצילום של אנגלמן מסתיר את היותו פרשנות, העבודה שלך אומרת בברור שהיא מפרשת את המרחב הזה, "אני אחליט מה יכנס ומה לא ואני גם אחליף לכם את סדר הספרים ואת מיקום התמונות." זה

פרויקט פרשני שקורץ או מהתל ברעיון שלפיו ניתן לכתוב ביוגרפיה של פרויד או לעשות עליו סרט דוקומנטרי. אלו סוגי ייצוג שזרים למחשבת פרויד ואת זה העבודה שלך לוכדת טוב מאד.

ל.ש: אני חושבת שהמרחב האישי של פרויד, שקיים בעולם הרבה יותר דרך טקסטים מאשר דרך אלמנטים ויזואליים, מקבל פתאום נוכחות, או תזה לפיה יש צופן כלשהוא לסביבה שלנו. אני לוקחת את המציאות היומיומית של פרויד, ומפרה אותה. אבל אני גם עושה את זה בעדינות, כי יש לי הרבה יראה כלפי המרחב שלו. הכל מאד זהיר. אני מכניסה גלויה אחת. מורידה פסל מהפודיום ומניחה על השולחן. הכל מאד בזהירות.

רולניק: נכון. לכן אני חושב שהמשפט שבו את מתארת עצמך כעוזרת בית ששוגה באופן החזרת החפצים הוא תיאור יפה. **ל.ש:** אפשר היה להתפרע יותר.

רולניק: כן, אבל אז כל הפילוסופיה הייתה משתנה. היינו צריכים לנהל שיחה אחרת. כל מה שאנחנו אומרים הוא בעל תוקף בגלל העדינות של ההתערבות שלך. בוודאי גם עשית עבודות יותר נועזות בעניין הפרת המרחב שאליו את נכנסת. פה, אלו מן הפרעות לא מודעות, הייתי אומר. **ל.ש:** אולי גם לא החלטתי כמה מותר לי.

רולניק: העבודה שלך אבוקטיבית מבחינתי מפני שזה מעביר חוויה אנליטית. לא את החדר של פרויד אלא את החוויה של להיות באנליזה, משום שבאנליזה כל הזמן הולכים על החבל בין שחזור העבר להבנייתו המחודשת, חיפוש אחר האובייקט האבוד אבל המצאתו מחדש.

ל.ש: אני חושבת שניסיתי לחשוב על הטיפול הפסיכואנליטי בכמה אופנים. אופן אחד הוא התמונה שמטפל בונה בדמיונו מחלקים שהמטופל חושף לפניו בכל פעם. לאט לאט מורכב מעין פאזל, נפרש מרחב כלשהו, תמונה לא יציבה שנמצאת בהשתנות תמידית.

וכמובן המחשבה העקרונית כללה התייחסות לרישום כאל פעולה של דיבור ולחלקים הריקים, הלבנים של הנייר דימויים של שתיקה. כל הזמן ניסיתי ליצור איזון מסויים בין השניים. לא לדבר יותר מידי, להשאיר מספיק מקום גם לרגעי השתיקה הכה חיוניים.

רולניק: מקובל ליחס לנו האנליטיקאים הקשבה למילים. אבל אני חושב שאנחנו מרחיבים לייצר תמונות. אני מוצא את עצמי פעמים רבות בונה מרחבים פיזיים, נעזר בדימויים וויזואליים. כמובן שהמילים נוכחות, אבל היכולת שלי להבין מה מתרחש בשעה היא הרבה פעמים גם דרך הפניה

ויזואלית. אלה סוג הנושאים שהעבודה שלך מעוררת מחשבה עליהם. ועוד לא אמרנו כלום על האמצעים שבהם בחרת, על הפחם ונייר הבריסטול. טוב, אי אפשר להשתלט על הכל עם פסיכואנליזה. צריך גם להשאיר משהו למבקרי אמנות.

"שדים מרוסנים למחצה", נטע ליבר-שפר

אוצרת: רווית הררי

גלריה דנה לאמנות, קיבוץ יד-מרדכי

נעילה: 26.1.19

גלריה דנה נטע ליבר-שפר ערן רולניק ראיונות

שיתוף 85

פוסט

0 תגובות מיון לפי הישנות ביותר

הוספת תגובה...

פלאגין התגובות של פייסבוק

כתיבת תגובה

האימייל לא יוצג באתר. שדות החובה מסומנים *

התגובה שלך *

שם *

אימייל *

לי ברבו | המלצת השבוע | 16/12/2018

המלצת השבוע: "שדים מרוסנים למחצה"

"באסטרטגיה הרישומית שנוקטת ליבר-שפר בולטת ההחסרה. היא משמיטה חלקים גדולים מהדימויים ומייצרת מרווחים המזכירים פערים בזיכרון או עצירות בדיבור. אלו כמה מהרגעים הפואטיים והחכמים של העבודה, שהופכים אותה לדיאלוג עם הצופה הנעה בחלל". לי ברבו על תערוכתה של נטע ליבר-שפר בגלריה דנה ביד-מרדכי

שיתוף 186

פוסט

פרט מתוך "שדים מרוסנים למחצה", נטע ליבר שפר, גלריה דנה ביד מרדכי, 2018 צילום: אבי אמסלם

בתערוכה "שדים מרוסנים למחצה" מציגה נטע ליבר-שפר מיצב רישומי החולש על כל חלל הגלריה דנה ביד-מרדכי. ניירות ענקיים ועליהם רישומים המצפים את הקירות גולשים לרצפה ומבקשים

להביא אל הגלריה מקום שכבר אינו קיים – הקליניקה של זיגמונד פרויד בווינה, ערב בריחתו מהעיר ומהמשטר הנאצי שרדף אותו כיהודי והוקיע את מחקריו.

רגע לפני שנמלט הזמין פרויד צלם שיתעד את הקליניקה שלו בווינה. אותה קליניקה תועתק בהמשך ללונדון, שם היא מוקד עלייה לרגל עד היום. החלל עמוס חפצים – ספרים, פסלונים, תמונות ורהיטים היוצרים מין שפע חומרי ותרבותי מחניק, בין "חדר פלאות" לביתו של אגרון שזכה לטייל בעולם. כידוע, פרויד מת כשנה לאחר שנמלט ללונדון.

מראה הצבה מתוך "שדים מרוסנים למחצה", נטע ליבר שפר, גלריה דנה ביד מרדכי, 2018, צילום: אבי אמסלם

ליבר-שפר מחלצת את הדימויים מהמרחב הצילומי חזרה אל המרחב הקונקרטי. רישומי הענק שלה, העוטפים את החלל כולו, מקימים את התצלומים לחיים, מייצרים את המרחב מחדש ומציפים כמעט פתולוגיה – של האספן ושל הציירת הבוחרת לבנות את המיצב המדוקדק ברישום פחם ידני, עדין ועשיר בניואנסים. באמצעות ההשתלטות המלאה על קירות הגלריה וקנה-המידה של הרישומים, מעורר החלל מחשבות על היות במקום אחר ובעיקר בזמן אחר.

באסטרטגיה הרישומית שנוקטת ליבר-שפר בולטת ההחסרה. היא משמיטה חלקים גדולים מהדימויים ומייצרת ברישום מרווחים המזכירים פערים בזיכרון או עצירות בדיבור. בחלקים החסרים היא משאירה את הנייר הריק כפי שהוא, לבן וכמעט מסנוור. אלו כמה מהרגעים הפואטיים והחכמים של העבודה, שהופכים אותה לדיאלוג עם הצופה הנעה בחלל, ולא ניסיון נואש לשחזר את שאיננו. אין בעבודה של ליבר-שפר רצון לבנות לפרויד מקדש או אפילו "חדר משלו", אלא מחשבה ביקורתית ומורכבת על הרבדים של החלל – חלל הגלריה שבו נוצרה העבודה, החלל הרישומי שבו היא פועלת והחלל שהדימוי המצולם מתווך.

**מראה הצבה מתוך "שדים מרוסנים למחצה", נטע ליבר שפר, גלריה דנה ביד מרדכי,
2018, צילום: אבי אמסלם**

בשיחה שנערכה בתערוכה השתתפו האמנית, האוצרת רווית הררי וערן רולניק, פסיכואנליטיקאי, דוקטור להיסטוריה ומתרגם ועורך של כתבי פרויד. רולניק העלה את המחשבה שלפיה אנו "מתהלכים בתת-המודע שלנו כצופים בתערוכה". המהלך שעושה ליבר-שפר לוקח את המחשבה הזו צעד אחד קדימה ומתרגם את ההתבוננות הפנימית לכדי חוויה פיזית – הכניסה אל תוך המיצב וההתבוננות בנוכחות של הפעולה הרישומית, של זרם התודעה שמתהווה ושל האופן שבו הוא נע בין הנאמנות למקור לבין ההתערבות הרישומית והעלמות הדימוי – כל אלו מתגבשים לכדי חוויה המאפשרת להתבונן בתערוכה כמו בתת-מודע ולמצוא את העצמי המושלך בתוך המיצב.

"שדים מרוסנים למחצה", נטע ליבר-שפר

אוצרת: רווית הררי

גלריה דנה לאמנות, קיבוץ יד-מרדכי

נטע ליבר-שפר ערן רולניק רווית הררי

שיתוף 186

פוסט

0 תגובות מיון לפי הישנות ביותר

הוספת תגובה...

פלאגין התגובות של פייסבוק

כתיבת תגובה

האימייל לא יוצג באתר. שדות החובה מסומנים *

התגובה שלך *

מערכת ערב רב | חדשות והודעות | 22/06/2023

נטע ליבר שפר זוכת פרס שיף לשנת

2023

הפרס כולל מענק כספי בסך 10,000 דולר ותערוכת יחיד מלווה בקטלוג במוזיאון תל אביב לאמנות שתתקיים ביוני 2024

 SHARE

שיתוף 647

פוסט

נטע ליבר שפר, סירת נביאי השקר (פרט), 2023, צילום: אבי אמסלם

האמנית נטע ליבר שפר היא זוכת פרס שיף לשנת 2023, הכולל מענק כספי בסך 10,000 דולר ותערוכת יחיד מלווה בקטלוג במוזיאון תל אביב לאמנות, שתתקיים ביוני 2024.

ליבר שפר נבחרה מבין 121 מועמדים ומועמדות ע"י ועדת שיפוט שכללה את מנכ"לית מוזיאון תל אביב לאמנות טניה כהן-עוזיאלי, האוצרת הראשית של המוזיאון מירה לפידות, האוצרת עמנואלה קלו, חבר מועצת המנהלים דורון סבג, פרופ' אריאל הירשפלד וד"ר דיויד גרייבס.

מנימוקי חבר השופטים: עבודתה של נטע ליבר שפר, בולטת בממדיה העצומים, עושר הפרטים ובאמביציה של "סיפור המסגרת" שמאגד אותן. הדבר מפתיע שבעתיים, מאחר שהמדיום שבו היא עובדת הוא רישום –

בעיפרון, בפחם או בצבעי מים על ניירות גדולים. ליבר שפר נעה בוורטואוזיות בין עבודות המכסות את קירות הגלריה ומטעות את העין (trompe-l'œil) לראות ברישום את המשכה של אדריכלות החלל. תיאור של מדפים עמוסים בחדר פלאות אקלקטי בדוי, שעליהם מגובבים שכיות חמדה, פסלים וחפצים משלל תרבויות וסדרה חדשה של רישומי סירות הנושאות "פגים היסטוריים" של דמויות שונות מתנועות פוליטיות ותרבותיות שנונחו ולא מומשו. הרישום בידה הופך לכלי אפקטיבי ביצירת חוויית צפייה מושכת עין ולב, אך גם כאמצעי חוקר ומתעד המתחקה אחר שרידים תרבותיים, היסטוריות ידועות יותר ופחות, וכזה היכול להשיב חיים במה שנידון לכליה ושכחה.

נטע ליבר שפר, צילום: יאיר ברק

נטע ליבר שפר (ילידת 1972) היא בוגרת תואר שני בהצטיינות בחוג לאמנות באוניברסיטת חיפה, ותואר ראשון במחלקה לאמנות בבצלאל, ירושלים.

טלי תמיר | קטלוגים | 25/12/2024

המשט מעבר לאופק

"ליבר שפר חילצה את האפשרויות האחרות, השקועות בעבר, מידי הקונפורמיזם שמחק אותן. מעולם לא נקטה האמנות הישראלית טקטיקה מכווננת כל כך, ומעולם לא נטענה טענה מקיפה כל כך באמצעות האמנות על ההיסטוריה הסוציו-פוליטית של המקום הזה", טלי תמיר דנה במניפת הרעיונות הנפתחת בתערוכתה של נטע ליבר שפר "על תקוות וחלופות אחרות" במוזיאון תל אביב

שיתוף 0

פוסט

נטע ליבר שפר, מראה הצבה, מנהיגות נשית, 272X555 ס"מ, 2024, וגלות מטאפיזית, 272X552 ס"מ, 2022, צילום: אבי אמסלם

בראשית דברי אני רוצה להודות לנטע ליבר שפר על ההזמנה ללוות את הפרויקט המרשים הזה מראשיתו, לכתוב מאמר בקטלוג ולהביע את הערכתי הרבה לתוצאה המוגמרת. אני מודה למוזיאון תל אביב, לאוצרת הראשית מירה לפידות ולאוצרת התערוכה ענת דנון סיוון על ההצגה המכובדת של הפרויקט באולם ראוי זה, ולחיים

שיף על הפרס המוערך לאמנות ריאליסטית שניתן לנטע ליבר שפר כהערכה לאיכות עבודתה, פרס שאפשר את התערוכה ואת הקטלוג היפה שמלווה אותה.

אני רוצה להתחיל במילה מפורסמת: Imagine. דמיינו: לפתע, הרישומים הגדולים התלויים על הקירות סביבנו מתחילים להשמיע קולות שממלאים את החלל. איזה צליל יישמע כאן? זה יהיה בליל של קולות, שפות, צעקות, קריאות ומלמולים, החל מעברית כנענית דרך אשורית ותורכית ועד ליידיש, גרמנית, אנגלית, רוסית וערבית, ומה עוד.

דמיינו שכל הדמויות הללו קמות ומהלכות כאן בינינו. מן הסתם הן לא היו מזהות זו את זו, והיו מרימות גבה, תמהות על החברותא המשונה שנקלעו אליה.

נטע ליבר שפר, יהודים-ערבים, 272X549 ס"מ, פחם על נייר, 2023, צילום: אבי אמסלם

דמיינו שאתם לא אזרחים הצועדים בדרך המלך, אלא – כמו דורותי מארץ עוץ – ניצבים בצומת דרכים ביער, ויכולים לבחור באחת מכמה דרכים, לפנות בנתיב היסטורי שונה. מה היה קורה אז? דמיינו.

דמיינו שהארץ, מדינת ישראל של היום, הייתה מופתעת מהדמויות שחזרו והגילו לתוכה מן העבר הרחוק: האם זה יום הדין? תחיית המתים? למה חזרו והופיעו כאן? מי ביקש מהם לחזור? הרי הם שייכים כבר לערימת האשפה של ההיסטוריה, לנשורת של הזמן, לארכיון הספרים המחקרים.

דמיינו שבעקבות התערוכה התרבות הישראלית מוטרדת: מבקרי אמנות שולפים את עטיהם, מתפלמסים, זועמים; דמיינו שאנשי העט כותבים מאמרים; דמיינו שהמכון להיסטוריה של הרעיונות מתייצב אל מול שפע הרעיונות הזה שהרים ראש; דמיינו שמישהו אומר "ראו! שכחנו, החמצנו! אולי הייתה אפשרות אחרת שלא שמנו לב אליה, ששכחנו מקיומה".

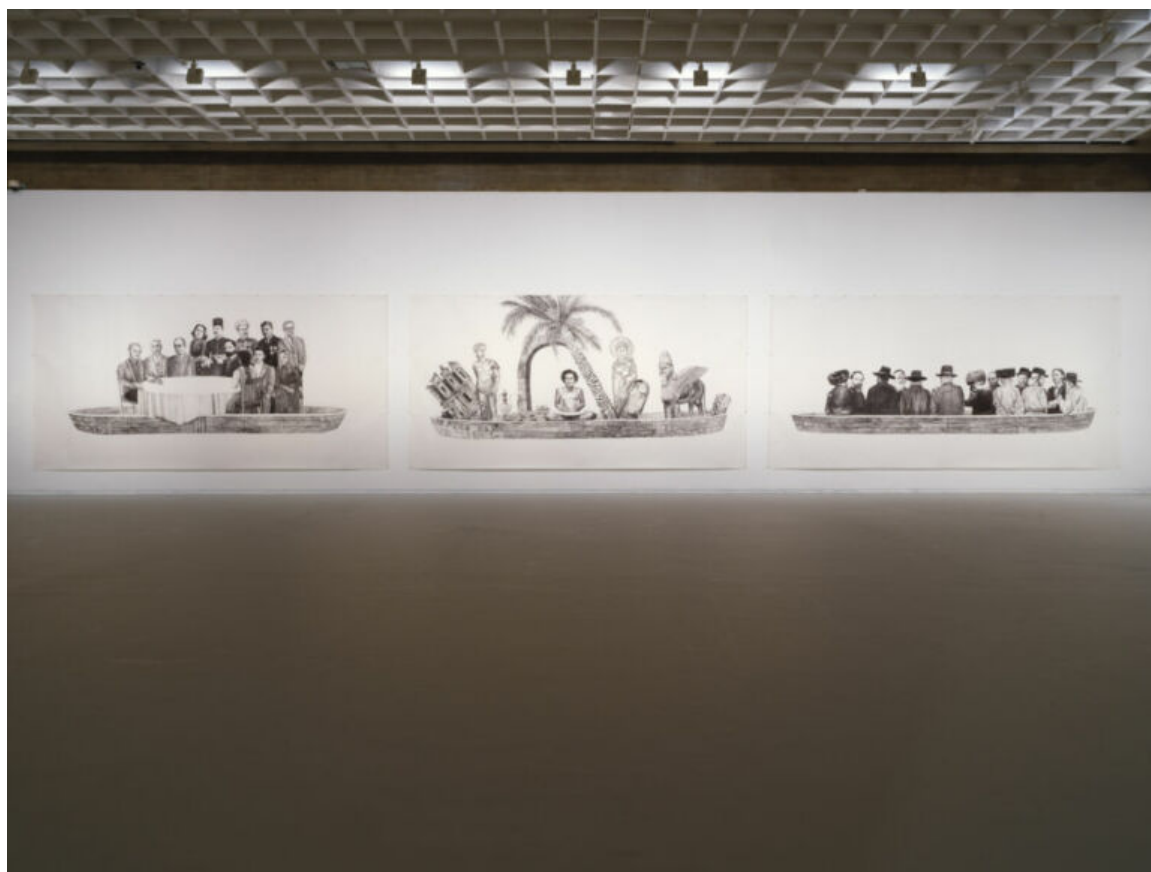
דמיינו איזו משמעות קריטית הייתה אז לאמנות, כטריגר, כיסוד מעורר מחשבה, כבסיס לוויכוח, לטיעון, לריענון, לדיון מחודש, אך לא; החברה הישראלית שקועה במשבר העמוק בתולדותיה, ותערוכתה של נטע ליבר שפר, שמחזיקה בתוכה את הדי־אן־איי האבוד והמבולבל של הארץ הזו, עברה בדממה ציבורית מוחלטת ולא זכתה אפילו למאמר אחד בעיתונות. מה פשר השתיקה הזו? איך אפשר להבין אותה? מה זה אומר עלינו, קהל הצופים, על הביקורת האמנותית, על מבקרי האמנות? כיצד פרויקט מקיף, מחקרי ורציני כל כך עובר בקול דממה דקה?

נטע ליבר שפר, משיחי שקר, 556X272 ס"מ, פחם על נייר, 2023, צילום: אבי אמסלם

נטע ליבר שפר לקחה על עצמה סיכון מודע כשבחרה בז'אנר אמנותי מיושן, שאינו מקובל עוד באמנות העכשווית, ז'אנר שהמאה ה-18 קראה לו "ציור היסטורי": ציור של דמויות ואישים, עלילות ומעשים, ציור דידקטי, ציור שיש לו מסר והוא מנסה לומר דבר מה על המציאות. ליבר שפר נקטה טקטיקה ציורית שההיבט הקונספטואלי שלה מוסווה במין דידקטיות עניינית, יובשנית משהו, גלויה ולא מרומזת. ציור בעל יסוד גרפי־רישומי, בדומה לכרזה, עשוי כולו בפחם בלבד ואינו מפתה את צופיו, לא בצבעים, לא בברורות של המכחול ולא בקישוטים. זהו מהלך אמנותי־מחקרי אמיץ ויוצא דופן, שהאמנות הישראלית מעולם לא לקחה על עצמה: מעורבות היסטורית עמוקה כל כך, עד כדי חיכוך מסוכן בנרטיביות, הליכה בעיניים פקוחות נגד הציעוף הלירי של "אופקים חדשים" ונגד הנטייה המורשת לעמעם מסרים ברורים. הפרויקט של ליבר שפר, "תקוות וחלופות אחרות", מבקש להתבונן במה שהאמנות הישראלית נטשה מזמן: בהיסטוריה של הציונות. בלי שמץ של היסוס או אפולוגטיקה, ליבר שפר בוחנת את התמונה המלאה לפני שמנצחי ההיסטוריה ניסחו אותה מחדש, לטובתם. ככזה, מעצם מהותו הוא פרויקט פוליטי־תרבותי חיוני מאין כמוהו, שמאפשר להיזכר מי היינו, מה יכולנו להיות, מה היה בדרך.

אחד הטקסטים המצוטטים ביותר בהגות של 50 השנים האחרונות הוא חיבורו של ולטר בנימין "על מושג ההיסטוריה". אף שהוא נודע ומצוטט, קשה שלא לחזור אליו גם הפעם לנוכח ההיבט ההיסטורי הבולט בתערוכתה של ליבר שפר, והעיסוק האינטנסיבי שלה בפיתולי המחשבה הציונית והטרומ ציונית. אי אפשר להתעלם מהמילים הברורות כל כך של בנימין, שנכתבו ב־1940, בתזה השישית של המסה המפורסמת שלו: "לנסח כהיסטוריה את מה שחלף אין פירושו להכירו 'כפי שאכן היה'. פירושו ניכוס זיכרון כפי שהוא מבזיק ברגע של סכנה. עניינו של המטריאליסט ההיסטורי הוא לתפוס ולקבע תמונה של העבר כפי שהיא מופיעה באור בלתי צפוי, ברגע של סכנה, לעיני הסובייקט ההיסטורי. הסכנה מאיימת הן על תוכנה של המסורת והן על מקבליה. לגבי שניהם היא אחת: גילוי נכונות להיות כלי בידי המעמד השליט. בכל תקופה יש לנסות לחלץ מחדש את המסורת מידי הקונפורמיזם העומד לגבור עליה".

נטע ליבר שפר, מראה הצבה, 2024, צילום: אבי אמסלם

זה בדיוק המהלך שעשתה נטע ליבר שפר בתערוכה: היא חילצה את האפשרויות האחרות, השקועות בעבר, מידי הקונפורמיזם שמחק אותן. ולטר בנימין היה קורא לזה "הברשה נגד כיוון הפרווה". מעולם לא נקטה האמנות הישראלית טקטיקה מכווננת כל כך, ומעולם לא נטענה טענה

מקיפה כל כך באמצעות האמנות על ההיסטוריה הסוציו-פוליטית של המקום הזה. מעולם, אפשר להוסיף ולומר, לא נאמרה אמירה כזו לנוכח סכנה ברורה כל כך, כפי שוולטר בנימין הצביע על הנכונות של המסורת השמרנית להיות כלי בידי המעמד השליט. ליבר שפר מחלצת את הבעלות על הנרטיב הציוני המקובע מידי המעמד השליט, ופורצת את גבולותיו למרכיביו ההטרוגניים.

התערוכה מבוססת על מחקר עמלני ומדוקדק שביקש לזהות את הדמויות המרכזיות והשוליות שפעלו אי אז, בערפילי העבר הרחוק של הציונות המוקדמת. ליבר שפר לא עבדה כמו היסטוריון הממלכה אלא כמו מתעד, מי ששם את ידו על המאורעות כולם, מבלי לפסול דבר. לפיכך, ההיסטוריה שמוצגת כאן אינה היסטוריה של מנצחים; זו ההיסטוריה של המובסים, בלשוננו של בנימין, ההיסטוריה של אלה שהמנצחים דרכו על גופם והשתיקו את קולם. אמנם, אנחנו פוגשים כאן אישים נכבדים כמו יהודה לייב מאגנס ומרטין בובר, ממייסדי האוניברסיטה העברית, שניהם מלומדים מוערכים ששמן לא נמחק מההיסטוריה האקדמית, אבל קולם הפציפיסטי כחברים בקבוצת "ברית שלום" מ-1925 נמחק גם נמחק. איש לא יעז היום להזכיר בקול את השקפת עולמם הפייסנית של אנשי ברית שלום, שדגלו, רחמנה ליצלן, בדו קיום יהודי-ערבי וביחסי שלום ושוויון עם שכנינו הפלסטינים. לו יכולנו לדובב את קבוצת המפליגים בסירת "ברית שלום" ולשמוע את דעתם על המציאות הישראלית העכשווית, מן הסתם היו הז'נדרמים מגיעים במהרה ואוסרים אותם על בגידה במולדת.

ומה עם קולו של שמעון בלס וידידיו היהודים-ערבים, שקוראים לשפה משותפת עם תושבי האזור ומצביעים על המשותף לתרבות הערבית והעברית? האם קולם יכול להישמע כיום, במרחב הציבורי הישראלי העוין, העסוק בסימון אויבים? וקולה של ז'קלין כהנוב הלבנטינית, שדיברה על ישות שלישית המשלבת מזרח ומערב יחד, ללא קונפליקט, האם ניתן לממש את הרעיון היפה הזה תחת עריצותן המפלגת של ישראל הראשונה והשנייה? ומי זוכר את הפמיניזם הציוני, את כל אותן נשים שפעלו, הקימו, יזמו, ייסדו, חינוכו ודאגו, מי זוכר אותן על רקע התרבות הגברית כל כך של ישראל העכשווית ולנוכח הקולות הנשיים הקיצוניים שהיא משמיעה?

נטע ליבר שפר, פרט מתוך האפשרות הלבנטינית (ז'קלין כהנוב) 272X528 ס"מ, פחם על נייר, 2023, צילום: אבי אמסלם

אני רוצה להתעכב על סירה אחת שלא נבחרה להיות במוקד הדיון של הערב הזה, כיוון שהמפליגים בה אנונימיים ואין להם ביוגרפיה רשמית, אך נוכחותם הסמלית קשורה לביוגרפיה הלאומית, ובעיני זו סירה משמעותית ביותר. כוונתי לסירה הקרויה "הכמיהה לארקדיה". אני מעדיפה לכנותה "הסירה המקראית", כיוון שהיא מעלה את האידיליה המקראית-תנ"כית של רועי הצאן, המייצגים את אורח החיים של דור האבות: אברהם, יצחק ויעקב. מוטיב הרועים, השקיית הצאן ליד הבאר, החליל והאחו למרעה, היו פופולריים בעבודות בצלאל של בוריס שץ, שצמחו מתוך רוח התחייה של חיי המקרא ואורחותיו הכפריות והחקלאיות. מוטיבים דומים, אם כי באוריינטציה אדמתית יותר, היו נוכחים גם בפסטורליות החקלאית של חיי הקיבוץ בשנות ה-30 וה-40. סירת הרועים של ליבר שפר, הנראית, לכאורה, מופרכת, מיושנת וארכאית כל כך, היא זו שלמעשה שולטת היום במרחב האידיאולוגי הארץ ישראלי, או לפחות בתודעה המתנחלית של יושבי יהודה ושומרון, בתביעתם לחזור אל חיי האבות המקראיים ולשחזר ימינו כקדם. זו אחת

הדוגמאות המובהקות לאופן שבו התערוכה הזו נוגעת בתת מודע הסמוי (או הגלוי) של התרבות הציונית החדשה, וחושפת את הבסיס המקראי-תיאולוגי שמתחת לפסאדה הטכנולוגית-מודרנית.

מבטה של ליבר שפר על ההיסטוריה הציונית לא מתמקד רק בקולות קונקרטיים וברורים, שהציעו פרוגרמה בנויה להלכה, אלא כולל גם קולות מופרכים והזויים, שהיו מלכתחילה רעיונות נפל, כמו, למשל, רעיון ההפריה של נשים בדואיות על ידי גברים יהודים כדי להשביח את הגזע היהודי ולהזרים דם חדש בעורקיו המתנוונים, כפי שניסח זאת הוגה הרעיון מיכאל הלפרן, או ההצעה לפתור את בעיית העם היהודי באמצעות התיישבות בקוצ'ין, תימן או אלסקה. מניפת הרעיונות שהתערוכה מעלה, כאילו העין הציונית עברה ניתוח להרחבת שדה הראייה ולמניעת עיוורון חלקי, מראה עד כמה יריעת המחשבה הציונית הייתה עשויה בראשיתה מטלאים שלא בהכרח מתחברים, והתפתחה כאוסף אקלקטי של רעיונות, הזיות, פנטזיות וחלומות תעתועים. אנחנו מבינים עד כמה הציונות סחפה אחריה מיני הוזים והוגים, מעשיים יותר או פחות, ובעיקר עד כמה המחשבה הייתה הטרוגנית, רחוקה מרחק רב מהמהות החד ממדית והנוקשה המוכרת לנו בישראל הממלכתית. כמו במחזה היסטורי רב משתתפים והומה מונולגים, תערוכתה של ליבר שפר חושפת את תת המודע הציוני על הפנטזיות, הכמיהות, הטעויות הגורליות והעיוורון שהיה מנת חלקו. יהיה מי שיאמר כי זו ההוכחה להישג הגדול של התנועה הציונית, שידעה לגבש את עצמה מתוך הכאוס הרעיוני ולהגשים את מטרתה הלכה למעשה, ויהיה מי שיאמר כי הבסיס הרעוע וההזוי הזה עדיין מתנדנד מתחתינו בחוסר יציבות, בדיוק כמו מי התהום מתחת לגלידי הקרח בנהר המפשר, כפי שדימה חיים נחמן ביאליק ב"גילוי וכיסוי בלשון".

נטע ליבר שפר, מראה הצבה, מפת האלטרנטיבות הטריטוריאליות, 272X450ס"מ, 2024, צילום: אבי אמסלם

התערוכה "תקוות וחלופות אחרות" נפתחה בסוף מרץ 2024, ויצא שרוב זמנה היא הוצגה על רקע התהליכים הדרמטיים והטרגיים שעברו על החברה הישראלית בשנה האחרונה, ואין צורך לפרט עליהם כי כולנו זוכרים אותם בכל רגע ורגע. ככל שזמן התערוכה התקדם לעבר סיומו, כך התקדמה גם הטרגדיה הישראלית, וכך התקדמה וממשיכה להתקדם גם חקיקה חדשה שמסמנת בגלוי מי שייך ומי לא, מי נאמן ומי בוגד, או במילותיו של משה גרשוני מ־1979: "מי ציוני ומי לא". לפיכך, חשיבותה של התערוכה ביכולתה לערער על התזה ההגמונית של הציונות העכשווית, ועל שיח הבגידה שהיא מובילה. במסגרת ההיזכרות בעבר, כדאי להזכיר רוח רפאים נוספת שנשמטה מן הזיכרון הקולקטיבי: קבוצת "מן היסוד", שהוקמה ב־1962 על ידי פרופסורים מהאוניברסיטה העברית, בראשם פרופ' נתן רוטנשטרייך, ההיסטוריון יהושע אריאלי, איש מדע המדינה שלמה אבינרי וסופרים כעמוס עוז הצעיר, שראו לעצמם שליחות להיכנס לזירה הפוליטית כסיעה אוטונומית בתוך מפלגת העבודה, וביקשו לקרוא תגר על עמדותיו של מנהיג המפלגה דאז דוד בן גוריון. הם קראו לתיקון דרכי המפלגה ולבדק בית פנימי, במטרה לנסח מחדש אלטרנטיבות רעיוניות ולעורר ויכוח ציבורי. אנשי "מן

היסוד" ביקשו, תארו לכם, "ללבן דעות בלי צנזורה", לא לקדש את הקיים, ו"להבין את ערכה המכריע של ביקורת חופשית בחיי האומה". לא אכנס כאן למדיניות של התנועה המעניינת הזו, שלא שרדה פוליטית זמן רב, אבל אתעכב על רעיון אחד שהיה מקודש להם: רעיון הרפלקסיה העצמית והצורך לבחון עמדות, לבדוק פוזיציות ולשקול מהלכים מחדש, תוך חזרה לערכי היסוד הבסיסיים. הם עמדו על הצורך לבחון, או לפחות להתבונן ולהיות מודעים, את הפער בין הבסיס האידיאולוגי לבין מימוש, מהלך שהתערוכה הסובבת אותנו מצביעה עליו בבירור.

לכן אפשר להגדיר את המשט הזה, המפליג בנהרות הזמן הציוני, כמשט של פליטים וניצולים שהוכרעו על ידי כוחה של הציונות המנצחת. ניצולים אלה שעולים כאן באוב אמורים להזכיר לנו שאולי יכול היה להיות אחרת. ומילה אחרונה לחוזה המדינה, לבנימין זאב הרצל, שלמרבה האירוניה חולק את שמו הראשון עם בנימין אחר. ברישום של ליבר שפר הוא נטש את שולחנו והותיר אותו ריק. גם הוא כנראה הבין שיכול היה להיות כאן אחרת.

*

"על תקוות וחלופות אחרות" / נטע ליבר שפר

אוצרות: ענת דגון סיון

עוזרת אוצרת: נעמה בר-אור

מוזיאון תל אביב לאמנות

נעילה: 28.12.2024

טלי תמיר טקסט קטלוגי מוזיאון תל אביב נטע ליבר-שפר קטלוגים

שיתוף 0

פוסט

תרבות

האומנית שחוזרת אל שאלת הזהות וההתיישבות היהודית לפני קום מדינת ישראל ב-1948

בתערוכה במוזיאון תל אביב, האמנית נטע ליבר שפר חוזרת אל צמתים היסטוריים ביחס לשאלת הזהות וההתיישבות היהודית לפני קום מדינת ישראל ב-1948

תגיות: תערוכה / אומנות

דם חדש 2022 (צילום: אבי אמסלם)

למה לקרוא כשאפשר להאזין? לחצו כאן ...

1.0x

24.10.24 – 29.3.24**אוצרת:** ענת דנן סיון. עוזרת לאוצרת: נעמה בר-אור.

**מה היה קורה אילו ההיסטוריה הייתה משנה את מסלולה ובוחרת נתיבים
אחרים של קיום יהודי?**

בתערוכה במוזיאון תל אביב, האמנית נטע ליבר שפר חוזרת אל צמתיים
היסטוריים ביחס לשאלת הזהות וההתיישבות היהודית לפני קום מדינת ישראל
ב-1948.

נטע ליבר שפר זוכת פרס שיף לאמנות, חוזרת בתערוכה במוזיאון תל אביב,
אל צמתיים בהיסטוריה היהודית מהמאה ה-18 ועד הקמתה של מדינת ישראל
ב-1948. היא מפנה את המבט אל אירועים ורעיונות היסטוריים שנשכחו או
נדחקו לשוליים, לטובת הסיפור ההגמוני של ההגשמה הציונית.

ברית שלום, 2022 (צילום: אבי אמסלם)

בתערוכה תחת הכותרת "על תקוות וחלופות אחרות", מוצגת מפת עולם המציגה ערים, מחוזות וארצות, שהוצעו לאורך השנים כחלופות שונות לפתרון מדיני לעם היהודי. עשרות הצעות מסוג זה להתיישבות העם היהודי, הועלו לפני מלחמת העולם השנייה. בחלק מהטריטוריות התקיימה התיישבות יהודית מאורגנת כלשהי, ובחלקן אפשרות זו לא מומשה לעולם.

מסביב למפה, מוצגים רישומי פחם מונומנטליים של סירות הנושאות עליהן דמויות המייצגות רעיונות ואמונות שנדחקו או לא מומשו בהיסטוריה היהודית, כמו החזון האוטופי של הרצל למדינת היהודים, מנהיגות נשית של חלוצות שפעלו למען חברה צודקת וקידום נשים, התנועה הכנענית שראתה בעבריות הקדומה בסיס לחיבור הלאום היהודי למרחב המקומי, הגלות כדרך חיים ואידיאולוגיה בחזונו של ארגון הבונד (כל מקום בו אנו חיים הוא ארצנו), רעיון הטרור והרצח המוסיח ועל זיהולו ההגורר הרמיהה לחזור לאורח החיים

המקראי תוך דילוג על 2,000 שנות גלות, ובחינה מחודשת של שורשי הקשר בין יהדות, מזרחיות וערביות.

סירות רעועות בלב מרחב שומם, מנווטות אל עבר אופק אידיאולוגי, חברתי ורוחני, מהדהדות קולות מן העבר, אל תוך המציאות העכשווית. מיצב הרישום העצום המקיף את הצופים בתערוכה מכל עבר, אינו מתרפק על העבר, אלא חותר תחת ההווה ומבקש להנכיח ריבוי קולות וזרמים. פעולת החשיפה של האמנית היא לדבריה: "טאטוא של העפר מעל המאורעות הנחבאים". התערוכה עליה היא עובדת למעלה משלוש שנים, נפתחת בתקופת המשבר הקשה ביותר של מדינת ישראל במתכונתה הנוכחית. מציאות זו בה אנו חיים בהווה מזמנת מבט מרתק אל העבר ומציעה התבוננות מחודשת בדרכים שלא הלכנו בהן.

הכנענים, 2022 (צילום: אבי אמסלם)

נטע ליבר שפר (נ.1972) היא בוגרת תואר שני בהצטיינות בחוג לאמנות באוניברסיטת חיפה, ותואר ראשון במחלקה לאמנות בבצלאל, ירושלים. בנימוקי השופטים לבחירתה לזוכת הפרס ע"ש חיים שיף לאמנות פיגורטיבית-ריאליסטית לשנת 2023 נכתב כי "עבודתה בולטת בממדיה החריגים, עושר הפרטים ואמביציה של "סיפור המסגרת" שמאגד אותן. הדבר מפתיע שבעתיים, מאחר שהמדיום שבו היא עובדת הוא רישום – בעיפרון, בפחם או בצבעי מים על ניירות גדולים. הרישום בידיה הופך לכלי אפקטיבי ביצירת חוויית צפייה מושכת עין ולב, אך גם כאמצעי חוקר ומתעד המתחקה אחר שרידים תרבותיים, היסטוריות ידועות יותר ופחות, וכזה היכול להשיב חיים במה שנידון לכליה ושכחה".

יצירתה של ליבר שפר מבוססת על מחקר היסטורי מעמיק והפרקטיקה שלה משתלבת במגמה אמנותית עכשווית של כתיבת היסטוריה חלופית.

הצטרפו אלינו מעריב
online